

Elever med stort rörelsebehov

– Lärares tankar kring och förhållningssätt till dessa elever

Lärarytildningen, ht 2009
Examensarbete, 15 hp
Författare: Annika Carlsson,
Suzana Kopilovic
Handledare: Helena Stenbäck

Resumé

Arbetets art: Examensarbete i lärarutbildningen, Avancerad nivå, 15 hp,
Högskolan i Skövde.
Titel: Elever med stort rörelsebehov – Lärares förhållningssätt till dessa elever
Sidantal: 30
Författare: Annika Carlsson och Suzana Kopilovic
Handledare: Helena Stenbäck
Datum: Januari 2010

Nyckelord: Rörelsebehov, koncentrationssvårigheter, lärarens roll

Syftet med denna studie är att förklara och förstå hur lärare tänker kring med stort rörelsebehov i skolan och hur de tänker kring sitt agerande. Upplevs elevernas beteende som störande av lärarna? Vi har även försökt få förståelse om vad lärarna anser kan bidra till detta beteende hos eleverna, både i och utanför skolan. I första delen har vi tagit upp vad litteraturen säger om detta ämne och närliggande områden. I andra delen av vår bakgrund har vi behandlat lärarens roll, för att sedan lyfta fram betydelsen av skolmiljön. Metoden som använts vid studien är en kvalitativ metod med hermeneutisk inriktning. Vi har intervjuat fem lärare om deras tankar och erfarenheter kring elever med ett stort rörelsebehov. Lärarna i studien har vid ett flertal tillfällen tagit emot en klass där det förekommer en eller flera elever med ett större rörelsebehov än klasskamraterna. De har under sin yrkesverksamma tid arbetat fram olika arbetssätt för att hjälpa och stötta eleverna med stort rörelsebehov. I diskussionen framkom att lärarens elevsyn och förmåga att individanpassa är betydelsefull för bemötandet av elever med ett stort rörelsebehov.

Abstract

Study: Degree project in teacher education, Advanced level, 15 hp,
University of Skövde
Title: Pupils With a Great Need of Movement. – Teachers Attitude
Towards These Pupils
Number of pages: 30
Author: Annika Carlsson, Suzana Kopilovic
Tutor: Helena Stenbäck
Date: January 2010

Keywords: Be in great need of movement, concentration disabilities, the role as
a teacher

In this study we have chosen to look at teachers attitude towards pupils with a great need of movement. Are those pupils with extra needs experienced as inconvenient by the teachers? Our aim was also to learn more about teachers views on some of the triggers which causes this behavior among children in school environments and other surroundings. The first part of the study contains previous research in this and similar topics. The second part concerns the teachers role and professionalism and the importance of the school environment. The method that was used in this study was a qualitative method with a hermeneutic aim. We interviewed five teachers about their experiences with pupils with a great need of movement. The teachers that participated in the study have experienced teaching those pupils which have a greater need of movement than their classmates at several occasions. During their career the teachers have found several different strategies to help and support these pupils. In the discussion of this study we discovered the importance of the teachers ability to approach and individualize teaching situations towards the pupils who have great needs of movement.

Förord

Denna uppsats riktar sig till alla som är engagerade i skolans undervisning. Vår förhoppning är att uppsatsen ska bidra till en vidgad förståelse hur lärare tänker, samt planerar lärandet för elever med ett stort rörelsebehov.

Vi vill rikta ett stort tack till alla våra respondenter och våra familjer som varit till stort stöd samt visat stor förståelse för vårt arbete med uppsatsen. Ett extra stort tack vill vi rikta till vår handledare Helena Stenbäck för all hjälp och stöd vi fått under arbetets gång.

Skövde januari 2010
Annika Carlsson
Suzana Kopilovic

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Inledning	1
Definition av studiens centrala begrepp	2
Syfte och problemformulering	3
Litteraturgenomgång	4
Läroplanen, Lpo -94	4
Uppmärksamhetsstörningar och beteendeproblem	4
Lärarens roll.....	5
Skolans ansvar	7
Åtgärdsprogram.....	7
Samspel i klassrummet	8
Metod	10
Metodval	10
Intervjuer	10
Inspelade intervjuer	11
Urval	11
Genomförande	12
Analys	12
Trovärdighet	13
Forskningsetik	13
Resultat	15
Annelie	15
Strategier	15
Åtgärdsprogram.....	16
Skillnader beroende på skolämnen	16
Berit	16
Strategier	16
Åtgärdsprogram.....	17
Skillnader beroende på skolämnen	17
Cecilia	18
Strategier	18
Åtgärdsprogram.....	18
Skillnader beroende på skolämnen	19
Doris	19
Strategier	19
Åtgärdsprogram.....	20
Skillnader beroende på skolämnen	21
Erika	21
Strategier	21
Åtgärdsprogram.....	22
Skillnader beroende på skolämnen	22
Slutsats	22
Diskussion	24
Metoddiskussion	24

Resultatdiskussion.....	24
Strategier	24
Hemmiljön.....	25
Miljön i klassrummet.....	26
Lärarens roll.....	27
Åtgärdsprogram.....	27
Diskussionssammanfattning.....	28
Slutord.....	29
Förslag till vidare forskning.....	29
<i>Referenser</i>.....	30
<i>Bilaga</i>.....	1
Intervjufrågor.....	1

Bakgrund

Inledning

Under vår verksamhetsförlagda utbildning lade vi märke till att det förekommer elever som har ett större rörelsebehov än de övriga eleverna i klassen. Vi uppfattade detta som vanligt förekommande och därför ville vi få större förståelse för hur lärare agerar och tänker kring dessa elever. Som snart verksamma lärare tror vi att vi kommer att ha nytta av denna kunskap.

I Sverige har vi idag en läroplan som tydligt visar på skolans roll i elevernas lärande och fostran. I dessa nämns inte hur eleverna ska bete sig i undervisningssituationen men det finns vissa normer som eleverna förväntas att följa. I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo94) står det under *Riktlinjer* att *Alla som arbetar i skolan skall arbeta för att skolmiljön gynnar elevernas utveckling och lärande*. Jackson (1990) skriver om en dold läroplan, den innehåller de regler och normer som eleverna underförstått bör anpassa sig efter. Följer inte eleverna denna dolda läroplan löper de stor risk att anses som besvärliga, ouppfostrade och ett störande moment i klassrummet. I enlighet med den dolda läroplanen förväntas eleverna att sitta still på sin plats, vara tysta, vänta på sin tur samt att avsluta sitt arbete då läraren bryter lektionen. Den dolda läroplanen är därmed inriktad på elevernas sociala fostran, medan den ordinarie läroplanen till största delen är koncentrerad på lärandet. Wester (2008) anser att de flesta skolor har liknande förväntningar på elevernas beteende eftersom de måste rätta sig efter samma styrdokument.

Det finns de elever som har svårt att anpassa sig till skolan, elever som skolan inte kan hantera och skolor med problem i organisationen som gör att eleverna anses ha störningar i sitt beteende (Ogden i Asmervik, 2001). Samuelsson (2008) menar att skolan uppfostrar eleverna för att de ska kunna anpassa sig till samhällets regler och normer. Eleverna förväntas anpassa sig efter skolan, trots att skolan är till för dem. Genom att studera artiklar om skolan har Samuelsson kunnat se en oro, hos politiker, för att skolan idag saknar disciplin och därmed inte uppnår den produktivitet som förväntas. Samuelsson (2008) refererar till Ekholm angående att skolan återger de normer och uppfattningar som samhället förväntar sig att dess medborgare anpassar sig till. Läraren utgår från dessa normer och de elever som inte kan följa detta mönster kan då urskilja sig ur mängden.

Leijonborg och Björklund (2006) skriver i en debattartikel i Dagens Nyheter om situationen i dagens svenska skola.

Sverige utmärker sig på några andra sätt i undersökningen. I svensk skola har eleverna färre läxor och färre prov än något annat land. Inget annat land har lika mycket skolk som Sverige. Inget annat land har lika mycket sen ankomst, lika mycket skadegörelse och stöld eller lika grovt språk med svordomar i skolan som Sverige. Ingenstans är det stökigare i klassrummen än i Sverige. (Leijonborg och Björklund, 2006)

Den svenska regeringen vill genomföra nya lagar och förordningar för att öka disciplinen och ordningen i skolan. Elever i grundskolan ska kunna bli avstängda då de gör grövre överträdelse mot skolans regler (Vidlund, 2009). För de elever som har

koncentrationssvårigheter eller ett större rörelsebehov än sina kamrater kan detta bli svårt att anpassa sig till. De kan då bli ansedda som vanartiga och ett besvär för skolan. I denna studie fokuseras det därför på hur lärare arbetar med och uppfattar dessa elever. Vi anser att denna studie är aktuell och relevant eftersom vi själva märkt att elever som har ett stort rörelsebehov är ett vanligt förekommande fenomen i skolorna och för att disciplinen i skolan nu är väldigt aktuell. Elever förväntas följa den disciplin som den dolda läroplanen anger. Då eleverna inte följer dessa normer kan läraren av omgivningen anses ha brister i sitt ledarskap. Det är därför av vikt att som lärare arbeta fram strategier för att hantera gruppen och individerna.

Vid en studie på en högstadieskola lade Gruber (2007) märke till att lärarna såg elevernas bakgrund som en förklaring till ett stökigare beteende. Invandrarelever som ansågs skötsamma av lärarna sades vara "nästan svenska", de som var livligare i klassrummet benämndes som "invandrare". När lärarna diskuterade eleverna delade de in dem efter bakgrund och efter vilka stadsdelar de bodde i. Kadesjö (2002) anser att lärare ofta stöter på elever med ett beteende som kan vara svårt att hantera, rastlösa elever som har svårt att koncentrera sig. Dessa elever stör ofta undervisningen och klasskamraterna och kräver mycket uppmärksamhet från läraren. Utbildningsdepartementet (2006) i Lpo 94, under rubriken *Riktlinjer* menar att elever i behov av särskilt stöd ska få stöttning och insatser för att uppnå lärande. Därmed bör dessa elever få stöd för att både eleven och klassen ska kunna uppnå målen i styrdokumentet.

Samuelsson (2008) såg under sina förstudier olika beteenden som lärare ansåg vara störande under lärandetillfällen.

Beteenden som lärarna stördes av kännetecknades av: rörelse i klassrummet, rörelse vid arbetsplatserna, prat utan tillåtelse, samarbete utan tillåtelse, uteblivet lyssnande på instruktioner eller kamrater, rörelse vid uppställningar utanför klassrummet och oro vid ätande av skollunchen. (Samuelsson 2008, sidan 22)

Disciplinen i den svenska skolan debatteras ofta i media numera. Detta kopplas samman med elevernas prestationer och även till att det kan vara en stökig miljö i klassrummen. Det finns de elever som behöver mer struktur och lugnare miljö. De kan bli störda av situationen och då bidra till att det blir stökigt i klassrummet. Denna förändring i skolan kan göra att det blir fler elever med ett stort rörelsebehov. Lärare kan ofta se elevernas bakgrund och hemmiljö som en förklaring till deras beteende och istället för att koppla det till den egna rollen som lärare.

Genom denna studie kan vi förbereda oss för hur vi ska hantera dessa svårigheter i vår kommande yrkesroll. Vi anser även att det är viktigt att detta problem belyses och att det är aktuellt i dagens skola. Verksamma lärare kan genom denna studie få insyn i hur andra lärare tänker kring och arbetar med elever som har ett stort rörelsebehov.

Definition av studiens centrala begrepp

Centrala begrepp för denna studie är rörelsebehov och koncentrationssvårigheter och uppmärksamhetsstörningar. Vi har valt att inrikta oss på de elever som inte har en diagnos.

Rörelsebehov – En elev med stort rörelsebehov har svårt att sitta stilla längre stunder för att arbeta med sina uppgifter. Eleven hittar ofta på en förevändning för att få röra sig i klassrummet, till exempel ”Jag måste vässa min penna” eller ”Jag ska bara kolla en sak”.

Koncentrationssvårigheter – Med detta begrepp menar vi att eleven inte kan sitta en längre stund för att koncentrera sig på en uppgift utan måste gå ifrån och göra pauser från arbetet ett flertal gånger under lärandetillfället. Eleven har ofta svårt att utestänga det som sker runt omkring denne och bryr sig mycket om vad kamraterna gör och blir lätt störd.

Syfte och problemformulering

Syftet med studien är att förklara och förstå hur lärare tänker kring elever med stort rörelsebehov i skolan. Särskilt intresse läggs vid:

1. Hur planerar lärarna för dessa elevers lärande?
2. Vad gör de för att underlätta vardagen i skolan för eleverna med stort rörelsebehov?
3. Vad – i skolan och utanför den – menar lärarna bidrar till att dessa elever har ett stort rörelsebehov.

Litteraturgenomgång

Denna del redovisar studiens bakgrund i vald litteratur och även utifrån Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Här följer en tillbakablick på tidigare forskning inom ämnet. En teoretisk del där tidigare forskning redovisas är av stor vikt i en uppsats. Det är av stor vikt att litteraturgenomgången är väl förankrad till resultatet och diskussionen för att uppsatsen ska bli väl sammanhållen (Trost, 2002). Litteraturen som använts i uppsatsen har hittats genom att vi studerat andra studier med en liknande inriktnings referenslistor. Tidigare kurslitteratur har även studerats, liksom artiklar och avhandlingar som har hittats elektroniskt.

Läroplanen, Lpo -94

Skolan skall hjälpa eleverna att utveckla lärande efter deras individuella förmåga och behov. Detta ska ske i samverkan med hemmet. Alla elever ska respekteras oavsett förutsättningar och personlighet. Skolan ska vara en trygg plats där eleverna känner nyfikenhet och kunskapslust. Eleverna ska även vara en del av den sociala samhörigheten i skolan. Skolan kan inte fördela alla resurser jämt och alla elever kan inte ta del av samma undervisningssituation, utan alla elever ska få det stöd de behöver. Skolan skall ta särskild hänsyn till de elever som är i behov av särskilt stöd och ge dem den hjälp och stöttning de behöver (Utbildningsdepartementet, 2006).

Under rubriken *Kunskaper* står det att *Läraren skall*:

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
 - stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter,
 - organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga, (...)
- (Utbildningsdepartementet 2006, sidan 12).

Under rubriken *Skola och hem* kan utläsas att *Läraren skall*:

- samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling och
 - hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och därvid iaktta respekt för elevens integritet.
- (Utbildningsdepartementet 2006, sidan 14).

Uppmärksamhetsstörningar och beteendeproblem

Elever med uppmärksamhetsstörningar är ett ganska brett begrepp och kan även innefatta elever med ADHD och DAMP. Denna studie är dock inriktad på de elever som inte har en diagnos. Uppmärksamhetsstörningar kan även vara tillfälliga och kan vara en följd av att eleven är stressad. För att vi ska kunna vara fokuserade och koncentrerade är det väldigt mycket som behöver fungera. Uppmärksamhetsstörningar kan därmed ta sig många olika uttryck och det är viktigt att läraren vet hur denne ska hantera elever med uppmärksamhetsstörningar. Det är vanligt att lärare har uppfattningen att dessa elever behöver en stark styrning och struktur, men blir styrningen auktoritär kan eleverna komma att reagera negativt. Däremot behöver eleverna struktur och tydliga ramar för att de ska fungera i klassrummet. Läraren måste kunna känna av eleven och kunna anpassa

sig efter hans eller hennes behov. Elever med störningar i uppmärksamheten har ofta svårt att styra sina impulser och kan därför ha svårt att, till exempel sitta stilla. Det kan därför vara viktigt att som lärare se till att eleven exempelvis har vässat sin penna, gått på toaletten eller druckit vatten innan eleven ska börja arbeta. Eleven måste även ha fått möjlighet att röra sig under rasten för att lättare kunna styra sin kropp och sitta stilla under lektionen. Om eleven under lektionerna hela tiden måste hämta saker och på så vis stör klassen kan en lösning vara att eleven har allt material som kan behövas vid bänken. För vissa elever kan det däremot vara en fördel att få hämta något material, då lite rörelse kan hjälpa dem att behålla koncentrationen (Juul, 2005).

Elever med beteendeproblem försvårar ofta undervisningen för läraren och därmed blir lärandet mindre. Författaren menar att elever med dessa problem ofta har gemensamt är att de har svårt för att bygga fungerande sociala relationer till kamrater. Detta kan ha flera olika orsaker, men kan till stor del bero på att de andra eleverna blir störda av elevens beteende och har svårt att få arbetsro i klassrummet på grund av elevens beteende (Ogden 2003). Det finns de elever som lärare har svårt att förstå, elever som har svårt att koncentrera sig på sitt skolarbete. Dessa elever uppfattas ofta som ovilliga att arbeta med sina uppgifter men även som bråkiga och ouppfostrade. Författaren anser att dessa elever ger stora bekymmer för sin omgivning och även stör de pedagogiska syften läraren har. Läraren har hela tiden de här eleverna med sig i sina tankar (Kadesjö, 2002).

Lärarens roll

Det är av betydelse att undervisningen i skolan inte är på en för abstrakt nivå så att eleven har svårt att förstå den, då lyssnar eleven inte så lång stund. Det är flera faktorer som ska stämma in för att eleven ska ta till sig undervisningen, läraren ska tänka på följande: elevens motivation, tidigare erfarenheter och känsloliv. Att ha kortare och avgränsade avbrott kan hjälpa eleven att öka sin alertet, till exempel att gå ett ärende. När eleven går runt i klassen eller dagdrömmer är det precis det den gör, tar ett uppehåll. Nackdelen med avbrottet kan vara att eleven blir för uppspelt och har svårt att återgå till uppgiften. Det är därför viktigt att läraren är medveten om risken. För att rensa bort svåra situationer för eleven behöver läraren titta på vad som kan förbättras i skolmiljön (Kadesjö, 2002).

Relationen mellan lärare och elev är grundläggande, en elev med koncentrationssvårigheter kan provocera fram lärarens sämsta sida och därmed blir samspelet mellan eleven och läraren negativt. Lyckas läraren förstå eleven så kan den skapa en trygg grund i tillvaron och det kan vara av stort betydelse för elevens framtid (Kadesjö, 2002). Det är viktigt att läraren reflekterar över yrkesrollen och tar hänsyn till de olika delarna i arbetet, till exempel värderingar och förhållningssätt och relationer till elever. Detta är av stor vikt för att läraren ska bli yrkesmässigt framgångsrik (Ogden, 1991).

En av orsakerna till att läraren misslyckas i sitt arbete är att skolan inte har löst svårigheter som beteendeproblem och disciplin. Det är troligtvis skolans största outredda problem. Beteendeproblem är en utmaning för läraren, alltså framförallt yrkesmässigt men även känslomässigt samt mänskligt. Det är en krävande uppgift för läraren. En ”problemelev” kan hitta lärarens mest sensitiva punkter vilket kan leda till att läraren mister fattningen och behandlar eleven på felaktigt sätt. Läraren borde ha en handlingsplan för sitt arbete med klassen samt den enskilde eleven. I arbetet med svårhanterade elever är läraren den mest betydelsefulla tillgången i skolan. Läraren är en stabil vuxen, alltså en fast punkt i en annars kanske ganska kaotisk omgivning (Ogden,

1991). Hur elevens beteende kommer att påverka klassen beror mycket på lärarens förmåga att handskas med elever med ett problematiskt beteende. Det finns lärare som är skickliga på att handskas med elever med ett svårhanterligt beteende och det finns de lärare som inte alls har de verktyg som behövs för att göra detta. De allra flesta lärare är dock ett mellanting av dessa och pendlar lite i sin skicklighet beroende på omständigheterna för tillfället. Läraren måste även ta hänsyn till att det vid vissa lärandetillfällen inte är problematiskt med en högre ljudnivå. Eleverna kan då arbeta mer fritt, till exempel vid bild eller projektarbete (Ogden, 2003). Det är vanligt att man hör pedagogerna säga att eleven har koncentrationssvårigheter. Lärarna använder detta uttryck för många olika beteenden. Det är viktigt att lärare närmare analyserar vad de menar med begreppet för att kunna hjälpa eleven i fråga (Kadesjö, 2002).

Elever som rör sig mycket i klassrummet och skapar mindre konflikter är ganska accepterade i skolan, därför att elever har ett naturligt behov av att röra sig och aktiveras. Beteendet ses inte som ett direkt problem om det inte trappas upp. Nästan alla lärare har förståelse för det behovet och kan hantera elevens oro tills att det övergår i ett problembeteende, det är då viktigt att ingripa innan dilemmat går över styr (Ogden, 2003).

Elevernas kollektiva bedömning av lärarens kapacitet som ledare visar de i sitt sätt att bemöta honom. Vissa lärare behöver bara visa sig i dörröppningen så är klassen i upplösning. När det gäller andra lärare blir det snabbt lugn och ro och klassen börjar genast arbeta. (Ogden 2003, sidan 67)

Att läraren har olika inverkan på sina elever beror på att vissa lärare har en medfödd förmåga för att organisera och leda i ett klassrum medan andra lärare saknar dessa kompetenser som är nödvändiga att ha för att kunna åstadkomma arbetsro i klassrummet anser Ogden (1991). Behnke i Samuelsson (2008) ser skillnader mellan olika sätt att hantera störningar i klassrummet. Det finns *preventiva* och *reaktiva* metoder. Vid preventiva metoder försöker läraren förebygga eventuella störande moment i klassrummet för att få en givande lärandesituation för eleverna. Reaktiva metoder innebär att läraren följer upp ett störande beteende för att klassen ska återgå till lärandet. Ogden (1991) förklarar att läraren är klassens ledare och det innebär att han eller hon måste lösa de både små och stora problem i skolan. Lärarens uppgifter är många, att organisera i klassrummet, skapa rutiner och metoder, uppehålla disciplinen, välja mål, organisera inläringen, utgå från varje enskild individ i klassen med mera. Alla dessa faktorer anser författaren måste en lärare behärska för att klara av arbetsuppgifterna som lärare.

Lärarens roll som ledare i klassen kan bli ifrågasatt då en elev har ett störande beteende. För att åtgärda dessa störningar pekar läraren ofta på elevens eget ansvar. Detta för att eleven ska känna ett behov av att förändra sitt beteende för att kunna smälta in i klassrumsmiljön. En annan metod lärare använder sig mycket av är att påpeka och klaga på elevens beteende inför klassen. De övriga eleverna uppmärksammar då elevens beteende och eleven ifråga blir då utpekad. En tredje metod som lärare kan använda sig av är att ignorera elevens störande beteende, då eleverna blir ignorerade av läraren och därmed uteslutna ur gemenskapen i klassrummet kan de känna ett behov av att åtgärda sitt beteende. Lärare diskuterar sällan med sina kollegor hur de hanterar elever med ett stökigt beteende. De ser de handlingar de utför i klassrummet för att upprätthålla ordningen, som privata. Däremot kan lärare som sagt ofta kommentera elevens beteende öppet inför kamraterna i klassen (Samuelsson, 2008).

Skolans ansvar

Skolan blir påverkad av det samhälle som den är en del av. Vilka konsekvenser blir det för lärarrollen, eleverna och i slutändan för samhället? Undervisningen ska anpassas till enskilda elever, särskilt till dem med särskilda behov. Det har länge varit ett krav på svenska skolan och även på anställda inom verksamheten. Lärarna är välbekanta med begreppet individualisering men ändå är det få som egentligen kan förklara vad det står för. Det är av stor betydelse hur läraren ”optimerar” gör sin undervisning så bra som möjligt för att den ska bättre ”tillgodose” alla individuella behov i klassen. Det har blivit svårare för skolor att utföra detta (Atterström & Persson, 2000). Börjar elevens beteende att störa hela undervisningssituationen måste skolan ingripa för att hjälpa eleven och klassen. En elev kan inte bete sig på ett sätt som får negativa konsekvenser för hela klassen. Läraren måste ha möjlighet att genomföra det som han/hon planerat och klassen behöver arbetsro. Samtidigt behöver läraren även ta hänsyn till eleven som har ett problematiskt beteende och det kan vara svårt för läraren att avgöra när gränsen för hur mycket som bör tolereras är nådd (Ogden, 2003).

Förskolan och skolan har ett ansvar för att skapa en vardagssituation som ger dem chansen att utvecklas utifrån sina förutsättningar så att deras positiva sidor får möjlighet att komma till uttryck. Men man behöver kunskap om vad barnets svårigheter innebär och om hur man kan stödja dem. (Kadesjö 2002, sidan 15)

Samverkan med kollegor och hemmet är viktigt i arbetet med att förhindra samt behandla problembeteende. En annan viktig faktor är att läraren känner sig trygg i sin lärarroll och utvecklas i sitt arbete med elever; praktisk erfarenhet (Ogden, 1991).

Åtgärdsprogram

Åtgärdsprogram används för att representera dokumentation och planering som görs för elever i behov av särskilt stöd, alltså som stöd i arbetet med elever som har svårigheter i skolarbetet. Elevens problematik skulle ses i helhetsperspektiv alltså det handlar inte enbart om åtgärder relaterade till eleven själv. I skolorna idag är oftast så att eleven går iväg för att få extra hjälp av specialpedagog. Majoriteten av de intervjuade specialpedagogerna yttrar sig att de tar hand om de elever som inte har svårigheter med till exempel läs och skriv utan elever fungerar inte i klassrummet. Specialpedagogiken har bland annat som uppgift att hjälpa pedagogiken då variationen av elevers olikheter medför att den vanliga pedagogiken inte räcker till (Persson, 2001).

Lärarna går ofta omedelbart in på en åtgärdsdiskussion istället för att analysera och först förstå vilken typ av svårigheter eleven har. Det är betydelsefullt för eleven att läraren förstår varför eleven beter sig på ett sätt som stör i klassrummet. Lärarens förväntningar måste utgå från elevens förmåga. Att tjata, bestraffa eller tillrättvisa eleven har inte någon större påverkan. Det är viktigt att samarbete mellan hemmet och skolan fungerar och att man har regelbundna kontakter, inte bara då det är problem. En annan betydande faktor är att lärarna ska våga ta kontakten med hemmet i ett tidigt stadium och inte vänta för länge som oftast görs. Detta på grund av det inte blir så laddat och att det inte blir så onödigt mycket att ta tag i, men även för att föräldrarna ska ha chans att vara delaktiga i elevernas problem (Kadesjö, 2002).

Samspel i klassrummet

Elevers prestation i skolan kan påverkas av de individuella omständigheterna eller av miljön runt eleven, både i skola och hemmet. De individuella förhållanden som påverkar är till exempel intelligens och mognad. Prestationen kan även påverkas av både miljön och de individuella omständigheterna då dessa två faktorer samverkar med varandra, ty individen påverkar miljön och miljön har ett inflytande över individen. Läraren har en väldigt stor inverkan över eleverna och blir även själv influerad av eleverna. Samspelet mellan lärare och elever påverkar lärandesituationen i klassrummet och situationen påverkas till stor del av hur mycket utrymme eleverna får i klassrummet. Elevernas individuella egenskaper påverkar lärandetillfällena olika mycket beroende på hur stort utrymme de får för att ta egna initiativ. Situationen påverkas även till stor grad av hur mycket utrymme läraren har för att styra upp undervisningssituationen. Idag är det många faktorer utanför undervisningen som läraren måste ta hänsyn till, till exempel nationella prov eller andra bestämmelser som läraren måste följa (Björklid & Fischbein, 1996).

Wester (2008) har i sin studie uppfattat att det läggs stort intresse vid elevernas uppförande i skolan. Hon kan genom studien se konflikter mellan olika faktorer som lärare och elever samt styrdokumentet och situationen i klassrummet. Författaren menar att elever oftast visar mycket högre tolerans, då det gäller störande beteende i klassrummet, än vad lärare gör. Eleverna får mer sällan beröm för gott uppförande än ett väl utfört skolarbete, men de får däremot många tillsägelser då de inte uppför sig på ett av läraren önskvärdt sätt. Wester märkte att både elever och lärare var medvetna om de värden som läroplanen lyfter fram, till exempel respekt, ansvarstagande och solidaritet men att de främst används för att förklara och försvara ett handlande.

Det finns olika typer av styrning i klassrummet som har inflytande över lärandesituationen. Det finns lärandetillfällen då eleverna har stort inflytande över sitt arbete, då lärarens roll är att vara handledare. I en misslyckad lärandesituation kan eleverna ha möjlighet att påverka vad som ska hända men är inte intresserade av detta utan struntar i att ta initiativ. Ytterligare en variant av samspel under lektionerna är den lärarstyrda undervisningen där eleverna lyssnar till den auktoritära läraren. Detta arbetssätt kan vara fördelaktigt eftersom läraren då kan anpassa sin undervisning så att det passar de olika individerna i klassen och de får möjlighet att visa sina styrkor. Det finns även de lärare som är helt och hållet auktoritära i sitt sätt att styra arbetet i klassen, de anpassar sig inte efter det som händer under arbetets gång och tar inte hänsyn till individerna (Björklid & Fischbein, 1996).

För att försöka stärka relationen till eleven och förbättra situationen i klassrummet bör läraren vara en trygghet för eleven och ge denne fasta rutiner. Har läraren denna goda relation till eleven blir detta som en god grund som sedan kan byggas vidare på för att få eleven att fungera bättre i klassen. För att eleven ska kunna fungera väl i gruppen behöver den lära sig att bete sig på ett sätt som uppfyller behoven av rörelse eller aktivitet men som inte stör kamraterna. I klassrummet förväntas eleverna arbeta koncentrerat och vara intresserade trots att de inte själva har valt att vara i skolan. I skolan förväntas eleverna även att dagligen umgås med andra elever, både dem de trivs tillsammans med och dem de inte trivs med. Eleverna bör när de börjar skolan lära sig en rad olika beteenden som egentligen inte har del i lärandet, till exempel att vänta på sin tur och att lyssna när andra talar samt hålla ordning på sina saker. Skolan kräver även av eleverna att de ska kunna koncentrera sig trots att det är många elever i klassrummet och ofta är stömmigt. Läraren kan inte säkert veta hur engagerade eleverna är i undervisningen, även

om eleverna beter sig på ett sätt som verkar oengagerat kan det vara deras sätt att lära in. Läraren måste under lärandetillfällen kunna koncentrera sig på enskilda elever och det är då svårt att se hela klassens beteende och engagemang. Lärare bör vara väldigt medvetna om att eleverna inte har så stort inflytande över sin situation i skolan, de måste vara där. Därmed bör läraren ha en viss förståelse för att eleverna inte alltid kan acklimatisera sig till skolmiljön (Jackson 1990).

Metod

I denna del kommer den metod som använts i studien att beskrivas. Här finns förklaring till valet av metod, hur respondenterna valts ut, en beskrivning av genomförandet, hur vi analyserat resultatet, studiens trovärdighet samt hur vi har betraktat forskningsetiska aspekter.

Metodval

I denna studie har vi använt oss av en kvalitativ metod med hermeneutisk inriktning. Enligt Patel och Davidson (2003) har hermeneutik fått stå för ett kvalitativt förståelse- och tolkningssystem, med en mer öppen, ”subjektiv” forskarroll. Genom att tolka hur mänskligt liv kommer till uttryck i det talade och skrivna språket går det att förstå vårt eget och andra människors liv. En hermeneutisk forskare analyserar resultatet utifrån sin egen förförståelse. Vi kan anses ha en viss förståelse för vår forskningsfråga samt hur skolan fungerar genom vår egen skolgång och vår verksamhetsförlagda utbildning. Vid en hermeneutisk forskningsansats strävar forskaren hela tiden för att hitta mönster och ser därför till både delar och helhet för att få en så stor förståelse som möjligt i forskningsfrågan. En hermeneutisk ansats behöver oftast inte leda till en teori eller en fullständig förklaring, det unika som framkommit kan även med fördel lyftas fram (Patel & Davidson, 2003).

Intervjuer

Vid intervjuer får forskaren ett kvalitativt forskningsresultat. Vid kvalitativa intervjuer har forskaren lagt mer vikt vid sin egen roll i intervjuandet och har en intresserad attityd. I en kvantitativ metod använder sig forskaren av enkäter eller ytligare intervjuer, till exempel telefonintervjuer (Trost, 2002). Även Kvale (1997) menar att intervjuer är ett sätt att med hjälp av ett samtal, som styrs av intervjuaren, kunna ta del av kunskap och erfarenheter som respondenten samlat på sig under flera år. Vi har i denna studie använt oss av en kvalitativ forskningsmetod, intervjuer, eftersom vi vill ha ett mer fördjupat resultat. Vi vill inte undersöka mönster som vid en kvantitativ metod utan vill få kännedom om respondenternas erfarenheter och genom detta få bättre förståelse för studiens ämne. Stukát (2005) förklarar att inom utbildningsvetenskap är intervjun ett av de väsentligaste samt vanligaste arbetsredskapen. Det är forskningsintervjun som ska användas i studien. Stukát förklarar att med forskningsintervju ställs större krav på forskaren och att denne måste argumentera för sina val. Vid en intervju ska situationen vara så neutral som möjligt för att inte riskera att den intervjuade blir påverkad av intervjuarens eventuella signaler. Ytterligare skriver författaren om strukturerade intervjuer, som har ett schema för vilka frågor som ställs och även i vilken ordning de ställs. Författaren menar att frågorna i en strukturerad intervju ofta är ganska slutna. Vi har valt att använda oss av mer öppna frågor trots att våra intervjuer till största delen är strukturerade. Vid en strukturerad intervju får alla respondenter samma frågor. Intervjuerna i denna studie är bara halvt strukturerade, vi har till viss del ställt följdfrågor och anpassat intervjuerna efter respondenternas svar. Stukát samt Starrin och Renck i Svensson och Starrin (1996) menar vidare att följdfrågor ger svaren större djup och vi har därför valt att använda oss av sådana. Stukát (2005) förklarar vidare att huvuduppgiften

för en kvalitativ metod är att kunna tolka och förstå det resultat som kommer fram. Denna metod kräver att vi som intervjuare är lyhörda för respondenternas svar för att kunna föra intervjun vidare i en riktning vi finner intressant för studien. Relationen mellan intervjuare och respondent bör vara så neutral som möjligt under intervjun för att svaren ska kunna tolkas på ett trovärdigt sätt.

Inspelade intervjuer

Inspelade intervjuer är idag ett vanligt tillvägagångssätt för att registrera respondentens svar, intervjuaren blir då mer delaktig i intervjun. Sedan kan forskaren även höra de pauser och tonfall som respondenten använt sig av under intervjun. Det blir då lättare att i efterhand arbeta fram ett resultat eftersom författaren kan återvända till inspelningen. Forskaren kan välja mellan att transkribera hela intervjun eller bara utvalda delar. Transkriberingen kräver mycket tid och intervjuaren kan därför välja att använda sig av den sistnämnda metoden. Vi valde att skriva ut hela vårt intervjumaterial eftersom vi inte är vana forskare. Vi kan då lättare försäkra oss om att vi inte går miste om viktig information för vår studie (Kvale, 1997).

I vår litteraturgenomgång kommer vi att belysa vårt syfte utifrån relevant litteratur. Stukát (2005) anser att författaren i litteraturgenomgången får mer kunskaper i teorin kring ämnet för att sedan kunna göra en mer relevant studie.

Urval

Vid en kvalitativ studie läggs det större fokus på kvaliteter och egenskaper, istället för antalet intervjuade personer. Att genomföra och analysera intervjuundersökningar är ett oerhört arbetsamt arbete och tidskrävande. I fall man har alltför många intervjuer finns det risk för att analysen av intervjuer blir för ytligt. Författaren menar att man får ha uppsatsens omfattning i åtanke när man bestämmer vad det är som är relevant antal intervjuer (Stukát, 2005). Vi ansåg att fem intervjuer var ett lagom antal för att vi skulle kunna besvara vårt syfte och utföra ett så bra arbete som möjligt. Undersökningen gjordes på två grundskolor i två kommuner, en medelstor kommun och en mindre. Vi valde att intervjua lärare på skolor som vi var bekanta med sedan tidigare. Det är två större skolor med ganska många elever. Den ena skolan, en skola med förskoleklass till år sex, har dock klasser med cirka tolv elever medan den andra, en skola med klasser från förskoleklass till år nio, har klasser med cirka tjugotvå elever. Vi bestämde oss för en undersökningsgrupp av fem stycken intervjuer med lärare i årskurs två och tre, tre intervjuer på den ena skolan och två på den andra. Detta eftersom det fanns tre lärare som hade möjlighet att ställa upp på den ena skolan, medan det på den andra skolan fanns två lärare som kunde intervjuas. Vi ansåg att intervjuerna skulle kunna skilja sig mycket från varandra i utförande om vi valt att intervjua lärare från en tredje skola som vi då inte hade varit bekanta med. Vi valde att intervjua lärare i dessa årskurser eftersom eleverna i denna ålder hunnit akklimatisera sig i skolmiljön. I till exempel förskoleklass eller årskurs ett är verksamheten, enligt vår erfarenhet, mer uppbyggd på lek. Eleverna har heller ännu inte riktigt hunnit anpassa sig till skolmiljön lika mycket som de äldre eleverna. I de äldre åldrarna, till exempel årskurs fyra eller fem tror vi att elever med rörelsebehov inte är lika vanligt förekommande. Eleverna har då gått flera år i skolan och lärt sig att anpassa sig efter de regler och den miljön som finns.

Genomförande

Vi har gjort fem enskilda intervjuer med lärare i årskurs två och tre. Intervjuerna skedde på skolorna och lärarna fick själva välja en lugn och enskild plats där de kunde utföras. Anledningen till att vi valde att intervjua lärare som arbetar i årskurs två och tre eftersom eleverna i dessa årskurser har ”skolats in” och borde kunna koncentrera sig på skolarbetet. Valet att intervjua fem personer grundades i att vi anser att det krävs minst fyra intervjuer för att få en kvalitativ studie.

Vi valde att dela på oss vid intervjuerna, en av oss utförde två intervjuer och den andra tre. Denna strategi tillämpades eftersom vi som intervjuare inte ville kunna uppfattas vara i maktposition gentemot respondenterna. Intervjuerna utfördes enskilt i ett avskilt rum. Vi förklarade för lärarna vad vår studie belyser och förklarade även vad vi menar med begreppet ”elever med stort rörelsebehov”. Begreppet har vi tillsammans formulerat, så alla respondenter fick samma information. Vår intervjumall följdes sedan under intervjun, men vi flikade in för stunden formulerade följdfrågor då vi ville att respondenterna skulle förtydliga något. Vi fick då en djupare förståelse för det de sagt. Två av intervjuerna blev avbrutna en kort stund, men vi anser inte att det påverkat resultatet av intervjun. Avbrotten bestod av att elever kom in i rummet med frågor till läraren under intervjun. När eleven gått fortsatte intervjun som tidigare utan några upprepningar eller andra störningar.

Vi sökte elektroniskt på ord som ”koncentrationssvårigheter” och ”ordning i klassrummet”. Vi sökte även på ordet ”rörelsebehov” men det gav inget utslag i de olika sökmotorerna. Litteraturen har behandlats genom att skriva ned citat för att sedan omarbeta dessa till en flytande sammanhållen text. Efter sökandet sökte vi i litteraturen efter material som var relevant för vår studie. All litteratur vi hittat användes inte då vi inte såg dem som väsentliga för vår uppsats. Efter att vi funnit det material vi behövde fördjupade vi oss mer ingående i detta för att sedan bearbeta det till en text. Arbetet med den teoretiska delen valde vi att dela upp för att sedan arbeta ihop texten tillsammans.

Analys

Resultatet från våra intervjuer har vi behandlat genom att först transkribera inspelningarna. Genom transkriberingarna fick vi hjälp att minnas respondenternas svar och även tonfallet i rösten, vilket underlättar för förståelsen. Kvale (1997) menar att efter att forskaren har skrivit ut intervjuerna bör de struktureras upp för att ta bort onödiga data och upprepningar. Datamaterialet blir därför mycket kortare än det intervjumaterial det utvunnits ur. Då materialet transkriberats läste vi in oss på det respondenterna sagt för att sedan finna likheter och olikheter. Vi antecknade likheter och skillnader för att samla det vi ansåg mest relevant och intressant till resultatet. Vi strukturerade upp datamaterialet och såg gemensamma nämnare och även skillnader som vi fann intressanta för vårt resultat. Efter denna analys kunde vi arbeta fram de rubriker som använts i resultatdelen.

Trovärdighet

Intervjuerna som utfördes till studien har spelats in på diktafon för att sedan lyssnas igenom och transkriberats. Allt respondenterna sagt har skrivits ned för att sedan bearbetas till resultatet. Genom denna metod har intervjuerna kunnat lyssnas igenom flera gånger så att vi har en klarare uppfattning om vad respondenterna menade. När resultatet har bearbetats har vi varit noggranna med att citera och redogöra korrekt för det som respondenterna sagt. Vid en studie är det betydelsefullt att författaren är följer samma modell för hur materialet behandlas. Vid användning av citat bör uttalandet skrivas ordagrant för att den respondenten sagt inte ska förvrängas. Vid citat ur intervjuer bör forskaren ta ställning till om talspråk ska förekomma i texten eftersom det kan upplevas som att respondenten förlöjligas på grund av avbrutna meningar och annat som förekommer i talspråk (Trost, 2002). Vi har vid några få tillfällen ändrat ordföljd i de nedskrivna intervjuerna, då talspråk ibland inte upplevs som logiskt när det omformuleras till skriven text. Upprepningar och småord, exempelvis ”va”, har rensats ut när de förekommit ymnigt. Vi har vid detta arbete varit noggranna med att få texten så lik det respondenterna sagts som möjligt. Studiens trovärdighet har enligt vår mening inte påverkats av dessa ändringar. Eftersom vi lyssnat in svaren från intervjuerna och fått en klar uppfattning om vad som menades anser vi att det inte har påverkat studiens trovärdighet. Efter intervjuernas genomförande kunde vi se att vi eventuellt kunde ha utfört en eller två pilotintervjuer för att vi som intervjuare skulle vara säkrare i våra roller, mer lyhörda och beredda att ställa fler följdfrågor. Ämnet för vår studie anser vi vara trovärdigt då det är aktuellt och förekommande i skolans värld. Respondenternas svar upplevde vi som rimliga och trovärdiga eftersom det rör deras vardag som lärare. Vi har vid vårt val av referenser försökt hitta aktuella och nyligen utgiven litteratur. Några av referenserna är dock lite äldre då de ändå av oss ansågs som relevanta. Vi försökte balansera detta genom att använda oss av nypublicerade avhandlingar.

Forskningsetik

Etiken är av väldigt stor vikt vid en studie. Brister den kan hela studiens relevans ifrågasättas. En respondent som ställt upp med information får inte känna sig utlämnad eller obekvämt med det som berör dem i studien (Trost 2002, Kvale, 1997). Lärarna som intervjuats i studien är anonyma, vi namnger inte namnet på kommunen eller skolan och inte heller deras egna namn, utan använder oss av fiktiva namn i resultatet. Vi har valt att gå tillväga på detta sätt för att skydda lärarnas integritet. Vi har varit noga med att uttrycka det de sagt i sitt rätta sammanhang. Det är viktigt att respondenterna känner att deras integritet bevarats. Respondenterna har även blivit informerade om syftet med ljudupptagningarna, att de används av oss för att få ett mer tillförlitligt resultat i studien.

Vid intervjuens start går intervjuaren igenom syftet med intervjun och upplägget. För att respondenten ska känna sig trygg och respekterad under intervjun är det av stor vikt att intervjuaren lyssnar utan att avbryta, men lyssnar så att han/hon kan ge respons på det som yttrats och ställa följdfrågor. Respondenten bör även få utrymme att tänka efter och ta pauser. Det som intresserar personen som intervjuas extra mycket kan även med fördel få utvecklas och följas upp med frågor. Däremot måste intervjuaren vara den som styr upp intervjun och får respondenten in på rätt spår när denne hamnar utanför ämnet och är kritisk till det som sägs (Kvale, 1997). Vid intervjuernas start har därför respondenterna

informerats om att intervjuerna spelas in som en hjälp för att sedan kunna bearbeta materialet på ett trovärdigt sätt. Under intervjuerna lät vi lärarna svara fritt på frågorna och vid de tillfällen då de frångick ämnet fick de tala till punkt för att vi sedan ledde dem tillbaka till vårt ämne.

Resultat

I studiens resultat redogörs för en respondent i taget, detta för att få ett mer lättförståeligt och strukturerat innehåll. Fingerade namn används då lärarna är anonyma.

Annelie

Annelie har varit verksam i skolan i fyra år, tidigare har hon arbetat några år inom förskolan. Hon är nu klassföreståndare för en tredjeklass på en stor skola i en liten kommun och är utbildad lärare i tidiga åldrar. Klassen hon ansvarar för nu har hon nyligen övertagit från en annan lärare. Vi har intervjuat Annelie om hennes erfarenheter av elever med ett stort rörelsebehov.

Strategier

Annelie har för tillfället inga elever med ett utmärkande rörelsebehov. Då hon tidigare mött elever med ett stort rörelsebehov har hon valt att lägga in extra rörelse på dessa elevers arbetsschema.

(...) så gjorde de kanske en eller två uppgifter beroende på hur mycket de orkade på sitt arbetsschema, sedan hade de rörelsekort inlagt och då fick de komma till mig, dra ett kort och då kunde det stå; ”gå ut i korridoren, ”hoppa tio hopp på hopprep”, ”kasta boll till varandra”, ”hoppa tiokompisar” (...)

Skolan som Annelie arbetar på ska under hösten samla alla de elever, som av olika anledningar behöver mer rörelse och med dem ha extragymnastik femton minuter varje dag. Det blir då inte bara de elever som har ett större rörelsebehov utan även de som till exempel har motoriska svårigheter.

Annelies tillvägagångssätt med elever med större rörelsebehov är att hon försöker göra det naturligt för eleverna att röra sig i undervisningen. Hon nämner då aktivitetskort, eller Röris, (Ett rörelseprogram till musik från Friskis och Sveltis) för att det ska bli mer integrerat i undervisningen. Hon följer sin egen uppfattning och känsla om vad eleverna behöver och använder sig inte av en utarbetad metod. När några av eleverna börjar bli rastlösa försöker Annelie att bryta arbetspasset och då utföra någon av dessa aktiviteter. Detta för att eleverna inte ska känna sig utpekade inför klassen.

(...) då försöker jag bryta lektionen en liten stund så att alla får röra på sig. Så att det inte blir så utpekade heller utan att alla får ett litet break.

Redan vid planeringen av lektionerna försöker Annelie att lägga in ett praktiskt moment för att det inte ska bli för mycket stillasittande för eleverna. Annelie nämner även att hon vid några tillfällen misslyckats med att nå eleverna med stort rörelsebehov trots att hon tänkt ut en strategi hon trott ska fungera.

Eftersom de eleverna som jag har mött som har ett större behov av rörelse, inte heller har varit så motiverade till skolarbetet och då har jag ju i min enfald trott att om jag bara, till exempel har jag haft två killar som varit otroligt bil- och traktorintresserade, då har jag trott att om jag bara använder mig av det... men det har inte hjälpt. Till exempel har jag bett dem hoppa bokstäverna i traktor eller hoppa bokstäverna i Volvo eller någonting, men de är inte ett knack intresserade av det då..

Åtgärdsprogram

Annelie har själv aldrig skrivit ett åtgärdsprogram för en elev enbart på grund av att denne har haft ett stort rörelsebehov. Hon menar att det då alltid är någon mer orsak till problemet, till exempel ADHD eller utvecklingsförsening eller liknande och att rörelsebehovet då är en följd av detta.

Skillnader beroende på skolämnen

Annelie kan se en klar skillnad i beteende hos elever med ett stort rörelsebehov beroende på vilket ämne de arbetar med. I de ämnen då eleverna får röra sig och arbeta mer praktiskt utmärker sig inte elever med ett stort rörelsebehov på samma sätt som om de sitter ned och arbetar.

(...) Som till exempel i matte, arbetar vi mer praktiskt att vi till exempel hoppar multiplikationstabellen, eller lilla plus och stora plus eller vad vi nu jobbar med, då får de ju ur sig det rörelsebehovet under tiden som vi jobbar.

Beroende på vad de arbetar med för skolämne kan Annelie skönja en skillnad i elevernas intresse, som då gör rörelsebehovet mindre påtagligt. Hon generaliserar inte utifrån praktiska och teoretiska ämnen, som till exempel matematik och bild, utan anser att det beror på den enskilda elevens intressen. Annelie poängterar flera gånger att intresse är det avgörande för om rörelsebehovet blir ett problem i klassrummet.

Berit

Berit har arbetat som lärare för elever i år ett till tre i trettionio år. Hon arbetar på en stor skola i en mindre kommun och har arbetat där sedan trettio år tillbaka. Berit är klassföreståndare för en tredjeklass och är utbildad lågstadielärare.

Strategier

Berit säger att hon ofta har stött på elever med ett större rörelsebehov, eftersom hon har lång arbetserfarenhet inom läraryrket. Hon anser att det alltid finns någon eller några elever i varje klass med detta beteendemönster. Berit betonar att hon som lärare inte vill exkludera någon elev eller peka ut denne utan att hela klassen får röra sig vid behov. När hon ser att någon av eleverna börjar ge uttryck för sitt rörelsebehov bryter hon den pågående aktiviteten och leder en ramsa, rörelse, lek eller sång. Detta beteendemönster kan Berit se mer tydligt i första och andra klass.

För ofta är det ju de första årskurserna, ettan och tvåan, de allra flesta lugnar ju ner sig i trean och kan sitta längre stund.

För att eleverna ska få röra sig naturligt under lärandetillfällena lägger Berit ut arbetsuppgifterna på lite olika platser i klassrummet. Det finns då inte något tvång på att alla måste sitta stilla i klassrummet och det resulterar i mindre störande moment. Eleverna behöver inte längre vässa sina pennor själva, det var ett tidigare ett störande moment under lektionerna. De får istället gå fram till ett bord för att hämta en färdigvassad penna. Berit förklarar även att hon medvetet väljer att ha högläsning i en ring på golvet för att eleverna ska få tillåtelse att förflytta sig. Variation är för Berit viktig när hon lägger upp sin undervisning och hon tycker att det med korta pass blir lättare för eleverna med större rörelsebehov att orka behålla koncentrationen.

Tidigare fanns det på skolan där Berit arbetar en specialpedagog som var väldigt intresserad av motorisk träning och då introducerade en metod för de andra lärarna på skolan, MTI-observationer (Motorik Tränar Inläring). De arbetade då ofta med olika motoriska övningar och specialpedagogen jobbade extra med de elever som hade ett större rörelsebehov eller andra svårigheter, materialet visar hur man kan arbeta med enkla motoriska övningar. Exempel på dessa övningar är att åla och krypa med mera. Denna specialpedagog såg även ett samband mellan rörelsebehov och läsinlärnings svårigheter och tränade då extra mycket balans- och koordinationsövningar med dessa elever. Berit såg ett tydligt positivt resultat av denna träningsform. Idag har hon däremot svårt att genomföra denna träning på grund av organisationen på hennes skola.

(...) organisationsmässigt var det lättare då, för då hade vi istället för att ha 60 minuter så hade vi 80 minuter och ett 80-minuterspass går aldrig att ha i en etta och tvåa utan att bryta.

Åtgärdsprogram

Berit menar att det nästan aldrig görs åtgärdsprogram för elever som har ett stort rörelsebehov. Hon pekar istället på att de tidigare har arbetat med specialgymnastiken och att de såg ett resultat hos eleverna då de arbetade på detta sätt. Hon försöker då och då träna motoriska övningar med hela klassen, men idag är detta arbete mindre strukturerat än det varit tidigare på grund av tidsbrist och avbrott i undervisningen, från till exempel specialpedagogerna. För femton till tjugo år sedan var det ett lugnare tempo på skolan. Träningen har även försvårats av att skolan numera inte har en gymnastiksal som tidigare, utan istället får ha gymnastik i en sporthall. Berit anser att det är för stora ytor i sporthallen och för få av de redskap hon behöver ha tillgång till för att kunna utföra de motoriska övningar hon sett har en positiv effekt på eleverna. Hon kopplar ett större rörelsebehov starkt samman med motoriska svårigheter.

Alltså det är ju inte bara ett rörelsebehov, det har ju med att man har motoriskt svårt att hålla koll på sin kropp då. De *kan* alltså inte sitta stilla.

I tredje klass brukar Berit se en skillnad på beteendet hos eleverna med ett större rörelsebehov. De blir lugnare och får lättare att sitta stilla och arbeta. Kommer inte denna förändring kan hon känna en oro för eleven och hon menar att det då oftast finns någon annan svårighet hos eleven.

Skillnader beroende på skolämnen

Berit kan inte se att elevernas rörelsebehov varierar beroende på vilket ämne de arbetar med utan säger att hon tror att det beror på hur intresserade eleverna är av ämnet. När det gäller bild eller ett liknande ämne är det däremot lite skillnad eftersom eleverna då får

större möjligheter att röra sig i klassrummet, i detta ämne behöver eleverna ofta hämta något.

Cecilia

Cecilia har arbetat som lärare i trettionio år och har varit anställd på en av de största skolorna i en mindre kommun i tjugotre år. Cecilia är utbildad lågstadielärare och hon undervisar nu en andraklass med tjugotvå elever.

Strategier

Cecilia menar att det är väldigt olika i en större klass hur länge eleverna kan arbeta. Vissa elever kan arbeta länge och koncentrerat med en uppgift medan andra bara kan arbeta korta stunder åt gången.

Så vi brukar ibland, när vi har sådana där långa arbetspass säga att det är springrast, säger vi då. Då får de som vill ta på sig bara på fötterna och så springa några varv på skolgården och sedan får de komma in igen och pusta ut och sätta igång och jobba.

Cecilia brukar även sjunga och göra rörelser tillsammans med eleverna då hon ser att någon har behov av att röra på sig. Eleverna kan även få gå till en annan plats i klassrummet för att arbeta eller till exempel använda datorn. Hon menar att ett större rörelsebehov ofta har ett samband med koncentrationssvårigheter och att det därför är viktigt att hon som lärare ser vilka som tappar orken snabbt. Korta arbetspass är även viktigt, anser Cecilia, för att de yngre eleverna ska orka arbeta koncentrerat.

Åtgärdsprogram

Cecilia uttrycker att ett åtgärdsprogram skrivs då skolan upplever att elevens rörelsebehov är ett problem.

Så är det ett jätteproblem så gör vi ju åtgärdsprogram men då är det som jag säger att då hänger det i regel ihop med andra saker också, så då kan det vara så att man behöver av den anledningen.

Hon påpekar att det är naturligt att elever har ett rörelsebehov, men om de inte kan sitta i bänken blir det svårt för klasskamraterna att arbeta.

(...) som det händer ju att dem liksom glider ner under bänkarna och börjar krypa och... eh... stöka runt eller att de bara stör genom att de glider runt och går och kikar på vad kompisarna gör och så.

Däremot känner Cecilia att ett stort rörelsebehov inte bara behöver innebära ett problem. Hon anser att de elever som inte vill röra sig kan vara en nästan lika stor svårighet. Det finns de elever som vill vara inne varje rast och inte är aktiva på sin fritid och detta upplever Cecilia kan få konsekvenser för deras inlärningsförmåga.

I första hand försöker Cecilia att strukturera upp eleverna med detta beteendes skoldag för att de lättare ska kunna koncentrera sig. Hon gör överenskommelser med elevens föräldrar om hur arbetet ska läggas upp, korta arbetspass är vanligaste sättet att försöka lösa problemet. Eleven får då några få uppgifter åt gången att lösa och får sedan byta aktivitet. Eleverna känner då att arbetet är ändligt och blir inte lika uttröttade som om de får alla uppgifter direkt.

Och för dem så kan det ju betyda att det är kanske bara att räkna tio tal och sedan behöver de göra något annat. Så det är ju en sorts program man har för de eleverna men det är inte någonting som man skriver eller på någon särskild blankett eller så.

Cecilia påpekar att föräldrarna har ett ansvar för elevens situation. Hon brukar fråga föräldrarna om elevens vanor på fritiden. Ser eleven på teve till sent på kvällen eller sitter inne hela eftermiddagen istället för att gå ut för att leka så kan Cecilia fundera över om detta har en påverkan på elevens rörelsebehov. För föräldrar har Cecilia ibland föreslagit att prova ett hälsokostpreparat som kan hjälpa vissa elever att få lättare att koncentrera sig och sitta stilla. Det är dock inte alltid som de fungerar på alla elever och de är även dyra. På flera elever har Cecilia däremot märkt att det har haft en väldigt positiv effekt, även om den inte är mätbar.

Skillnader beroende på skolämnen

De ämnen där eleverna behöver sitta stilla långa stunder för att lyssna upplever Cecilia som svårast för eleverna med ett stort rörelsebehov.

Att man då märker det mer, för då stör det ju också mer när de börjar att åla på stolen och krypa runt och så.

Vid friare arbete kan Cecilia ge eleverna större chans att variera sina arbetsställningar. De kan då även få ligga på en matta eller kudde på golvet för att räkna om de känner att det fungerar bättre för dem. När eleverna ska lyssna vill Cecilia se sina elever och vill därför inte låta dem sprida sig på olika platser i klassrummet. Då märks det tydligare att någon av eleverna i klassen har ett större rörelsebehov. Eleverna kan då vid vissa tillfällen få vända på sina stolar (med ryggstödet som stöd för magen) för att sitta i en bekvämare ställning och då lättare kunna lyssna en längre stund. Så länge det inte stör de övriga eleverna låter Cecilia gärna sina elever hitta strategier som passar dem för att lättare kunna behålla koncentrationen.

Doris

Doris är inne på sitt åttonde år som verksam lärare. Hon är förskolelärare i botten och har även arbetat som barngymnastikledare och är därmed medveten om elevernas behov av rörelse. Doris är klassföreståndare för en andraklass på en större skola, från förskoleklass upp till år sex. Hon har haft klassen året innan när de gick år ett.

Strategier

Doris berättar att i denna klass som hon har nu finns det ingen elev som hon anser har stort rörelsebehov. Doris berättar att hon medvetet lägger in små rörelsepass i undervisningen framför allt då när hon har långa arbetspass. Hon förklarar att hon

försöker tänka på placeringen i klassrummet, till exempel att de elever som behöver gå på toaletten placeras ganska nära dörren och detta för att de ska inte störa. Vidare säger Doris att hon är av den uppfattningen att det är klart att eleverna reser på sig och får gå om de har behov av det.

(...) det är klart att de måste få gå reser på sig om de gör det så att det inte stör och då måste jag hjälpa till så att de inte stör. Sen så är det ganska bra att man har böcker i låder sådär som vi har för att då blir det naturligt att nu ska gå upp och hämta min bok får man lite utav sitt rörelsebehov tillgodosett (...)

Det här fria arbetssättet anser Doris att det sannerligen gagnar eleverna med stort rörelsebehov.

Doris beskriver hur hon tänkte när hon hade en elev för länge sedan, hon visste inte då att han hade ADHD utan fick senare veta detta. Han skulle ha en ruta där han satt på mattan för han kunde inte sitta still och hans ben åkte ut ibland. Det kändes fel och utpekande mot eleven att märka ut på mattan och därför valde hon att inte gå tillväga på detta sätt. Doris berättar vidare att innan hon visste att eleven hade ADHD kunde hon upprepade gånger skicka ut honom för att han skulle röra på sig lite. Idag när hon har fått perspektiv på det så tycker hon inte att det är positivt att handla på det sättet, det blir en ond cirkel. Bortsett från detta fall så säger hon att hon aldrig har haft några elever utanför klassrummet. Hon menar att det handlar om att läraren ska ha uppsikt över sina elever. Doris beskriver att hon placerade borden i en hästsko och då satte eleven på hörnet, det blev då en tom plats bredvid eleven. På det viset hade eleven ett helt bord för sig själv, men ändå satt den bredvid en kompis. Detta arbetssätt fungerade med denna elev, men Doris belyser att läraren måste hitta lösningar för varje individ. Det är viktigt att klassrumsmiljön är organiserad så att det blir naturligt för eleverna att gå upp och på det sättet får de stimulans, till exempel genom att hämta sina böcker alltså att allting inte ligger vid bordet, säger Doris.

Doris har arbetat med ett häfte, hon är osäker på namnet men tror att det heter ”*Jag rör mig*”. Det var ett bra material berättar hon.

(...) ett häfte för våren till exempel jag körde den med uppgifter ute, spring tre varv runt en sten till exempel då får man in läsningen och så gick de ut och så gjorde de den och kom de in och då va det en uppgift till, rita när du sprang runt stenen.

Doris berättar vidare att hon har arbetat i helgrupp när hon har använd detta material i undervisningen och ofta då när klassen har ett långt arbetspass. Att skicka ut eleverna en och en finns i hennes tankar och hon förklarar att anledning till detta skulle vara att eleverna är olika, men hon vill helst undvika att göra detta.

Åtgärdsprogram

Doris menar att det måste gå lång tid om det ska skrivas åtgärdsprogram om eleven har ett stort rörelsebehov. Det kan gå fortare om beteendet stoppar skolarbetet för då ligger oftast någonting mer bakom än bara ett stort rörelsebehov. Hon säger att när det är diagnos; ja, men inte i annat fall. Hon förklarar att eleverna på hennes skola har otroligt stort rörelse behov på måndagar, då hon undrar vad de sysslats med på helgen.

Så att man kan ju inte bara lasta oss i skolan för att vi inte kan ha pedagogik som hjälper barnen som har ett rörelsebehov, jag tycker att föräldrarna har ett ansvar också.

Skillnader beroende på skolämnen

Doris förklarar att bild skulle kunna vara ett bra ämne för elever med stort rörelsebehov, för där kan eleverna stå upp, eller ligga ner på golvet och måla. Eleven kan inte arbeta på samma sätt i svenska eller matte. Hon menar att eleven inte kan ligga ner på golvet då den ska lära sig skriva bokstäver, hon anser att det är olämpligt.

Men måla det är ju mera fritt då tror jag att jag skulle se skillnad de skulle må bättre av det. Jag tror inte att då skulle de behöva gå på toaletten så mycket och vässa pennan det tror jag.

Hon menar att läraren måste vara flexibel och tillåtande i arbetssättet. Skillnader mellan ämnena kan även bero på att elever har olika fysiska besvär som pojken med ADHD. Han var hockeyspelare och hade för korta muskler i baksidan av låren och kunde därför inte sitta ordentligt på golvet det var orsaken varför hans ben åkte iväg förklarar Doris.

Erika

Erika har arbetat som lärare i sjutton år och har utbildning i matematik och naturvetenskap. Under åren har Erika arbetat allt från förskoleklass till år sex men mest dels bland de yngre åldrarna. Hon är klassföreståndare för en förstaklass på en större skola med klasser från förskoleklass upp till år sex i en större kommun. Det är Erikas första termin med klassen. Hon undervisar även i år två i matematik och engelska.

Strategier

Erika hävdar att elever med ett stort rörelsebehov finns i varenda klass och speciellt då när eleverna är yngre och går i år två och tre. Hon menar dock att de eleverna finns även bland de äldre eleverna givetvis. När eleverna är små är de inte vana att sitta still berättar Erika. Vidare säger hon att eleverna på förskolan är vana att leka och röra mycket på sig och detsamma gäller för förskoleklass. Erika förklarar att hon har arbetat med rörelsekort, då har eleverna tagit ett kort när de har känt att de inte orkar sitta still och det kunde stå till exempel gå ut till korridoren och hoppa hopprep. En annan sak som hon har arbetat med är *Röris* och *Gång på gång*, det ett runda på skolgården som är en kilometer lång. Den har vi använt mycket säger Erika, speciellt med de yngre eleverna men även de äldre har gjort det. När eleverna är färdiga med deras uppgifter och har tid över får de välja vad ska de göra, då har de bland annat att välja bland kudrummet, spela spel, rita med mera. Erika menar att på det sättet får eleverna röra på sig automatiskt och rörelse blir en naturlig del i elevernas skolarbete. Planeringen av schemat är också betydelsefull, anser Erika.

(...) man tänker att försöka fördela; idrott en dag, vi går till skogen en dag att man får in att man har utelek en dag att det blir flera raster och så, så då blir det lite variation. Och musiken ligger en dag där kanske man gör också sånglekar och danslekar såna saker som man får röra på sig så att det inte bara blir teori en dag och så allt praktik en annan dag (...).

Erika tar upp varierande arbetssätt som till exempel att använda datorn som hjälpmedel, att göra ramsor eller att ha undervisning ute. Exempel på detta är arbete med talkamrater, mönster och på detta sätt försöka variera undervisningen och samtidigt blir det inte monotont till eleverna alltså inte bara stillasittande. Hon använder sig inte bara av en metod utan plockar lite från olika, hon menar att det viktiga är att få de att röra på sig helt

enkelt. Placeringen är en annan viktig faktor i undervisningen men framför allt för eleverna med stort rörelsebehov. Vissa elever går absolut inte ihop medan andra kanske har en lugnande effekt på någon annan. Samtidigt förklarar hon att hon inte vill att det ska vara statistiskt utan hon vill att eleverna ska få byta. Hon brukar göra på olika sätt när det gäller placeringen, till exempel pojke emellan pojke, flicka emellan flicka eller flicka pojke. Hon anser att alla lärare borde variera elevernas placeringar på detta sätt.

Åtgärdsprogram

Erika förklarar att åtgärdsprogram skrivs beroende på om det finns något annat som ligger bakom beteendet än rörelsebehovet. Ett åtgärdsprogram upprättas inte enbart för elever med ett stort rörelsebehov. Erika berättar att hon har för vana att prata med sina kollegor om dessa elever, för att få hjälp och råd med hur hon ska stödja dem. Hon försöker få information från olika håll och frågar till exempel hur det fungerar på fritids för denna elev.

Det är klart att någon gång när någon har stökat runt till väldigt mycket då har han kanske fått suttit utanför här, (...) dels kan ju vara för egen del att den får inget gjort här inne så att den har lättare då. Men inte så där att vi jämt gör så.

Skillnader beroende på skolämnen

Om det finns intresse hos eleven för det de gör har de lättare att koncentrera sig, anser Erika. Hon kan inte säga generellt att det är någon skillnad i beteende hos elever med ett stort rörelsebehov beroende på vilket ämne de arbetar med. Hon menar att eleverna kan ha lättare med praktiska ämnen, men hon säger inte att det måste vara så.

Det kanske är så att vissa barn bättre klarar av det praktiska där de får röra sig mer, men jag säger inte att det är så generellt, intressen är viktiga.

Slutsats

Vårt syfte med denna studie var att förklara och förstå hur lärare tänker kring elever med stort rörelsebehov i skolan. Vi märkte att lärarna som deltog i studien inte uppfattade elevernas rörelsebehov som ett stort problem, utan fann det naturligt att anpassa sin undervisning efter dessa elevers behov. Fokus har lagts på hur lärarna planerar lärandetillfällena för eleverna med stort rörelsebehov. Resultatet visar att respondenterna ofta medvetet lägger upp sin undervisning för att elever med ett stort rörelsebehov ska gynnas. De har olika strategier i arbetet med dessa elever. En strategi är att lägga in korta rörelsemoment i undervisningen. Klassrumsmiljön kan även anpassas för att stimulera eleverna med ett stort rörelsebehov. Placeringen av elevernas arbetsplats, möbleringen i klassrummet samt placeringen av arbetsmaterialet kan ha betydelse för elevernas arbetssituation.

En annan viktig faktor som framkommit i studien är lärarens medvetenhet om sin egen roll. Läraren behöver se till hela gruppen och även individen. Elevens förutsättningar och även behov är utgångspunkten i lärarens arbete. Lärarna i studien anser det vara av stor vikt att en elev med ett stort rörelsebehov inte känner sig utpekad och därför väljer de att genomföra rörelseaktiviteter med hela klassen. Resultatet har även visat hemmiljöns

betydelse och påverkan på elevernas rörelsebehov. En av lärarna kan märka av ett större rörelsebehov efter helgen. En annan lärare tror att elevernas fritidsaktiviteter kan inverka på rörelsebehovet i skolan. Många elever rör sig inte på fritiden och kan till exempel se på tv för länge på kvällarna. Detta tror läraren kan leda till ett större rörelsebehov under skoldagen.

Vi anser att vi genom detta resultat fått studiens syfte och frågeställningar besvarade. Med de svar vi fått har vi fått större förståelse för hur lärarna hanterar elever med ett stort rörelsebehov. Vi har fått nya perspektiv på hur vi som lärare kan hantera dessa elever och vi upplever detta som lärorikt.

Diskussion

Studiens metod diskuteras i metoddiskussionen. I resultatdiskussionen sätts studiens resultat i relation till litteraturen i den teoretiska bakgrunden.

Metoddiskussion

Studien genomfördes med hjälp av en kvalitativ metod. Intervjuerna var halvt strukturerade, vi utgick från en mall men ställde följdfrågor. Vi har i efterhand sett att flera följdfrågor skulle ha kunnat ställas till lärarna för att fördjupa intervjuerna ytterligare och även för att bekräfta att vi uppfattat lärarna rätt. Arbetet med att utforma intervjufrågorna upplevde vi som tidskrävande och komplicerat, det kan bero på att vi borde ha varit mer insatta i litteraturen innan de utformades. Delar av litteraturen var bearbetad innan frågornas utformande, men med stöd av mer litteratur hade vi eventuellt lättare kunnat komma fram till våra frågor.

Inspelade intervjuer anser vi vara en stor fördel eftersom intervjuaren då kan lyssna aktivt och lägga märke till kroppsspråk och tonfall. En annan fördel är att respondentens svar kan uppmärksammas och forskarna kan ställa följdfrågor. Detta gör att intervjuaren får en fördjupad förståelse för respondentens tankar och erfarenheter. Då respondenterna i studien gjorde många rörelser och använde sig mycket av sitt kroppsspråk blir det svårt att i efterhand gestalta och förstå det som de uttryckte. Vi anser inte att resultatet har påverkats av detta, då vi hade en föreställning om vad som kommit fram och rörelserna de utförde hade i sig inte någon större betydelse utan kompletterade bara respondenternas svar.

Resultatet bearbetades genom att vi transkriberade intervjuerna. Denna process var en hjälp för att kunna ytterligare fördjupa sig i respondenternas svar. Det har varit till stort stöd vid arbetet med resultatdelen.

Resultatdiskussion

Här kommer vi att redovisa strategier lärarna använder sig av, hemmiljöns inverkan på elevernas rörelsebehov, miljön i klassrummet, lärarens roll samt upprättandet av åtgärdsprogram. Resultatet kommer att belysas och jämföras med litteraturen.

Strategier

Vi har sett många olika exempel på hur lärare planerar för dessa elevers lärande, det verkar vara en blandning av att pröva olika metoder, och egna förslag på vad som kan göras. Flera av lärarna hävdar att bakomliggande faktorer kan vara sena nätter och dataspelande, men de nämner inte föräldrasamtal eller vad skolan kan göra för att nå dessa elever. Lärarna lyfter fram tillfälliga lösningar som korta rörelseövningar och arbetspass då eleverna på ett naturligt sätt får möjlighet att röra sig i klassrummet, till exempel genom att de får hämta material eller uppgifter.

I resultatet framgår att två huvudsakliga strategier som tillämpas på dessa elever. Det är dels träningsprogrammet *Röris* från *Friskis och Svettis*, dels en mer planerad strategi där klassrummet får olika stationer så att eleverna naturligt rör sig lite i klassrummet. Lärarna anser då att rörelsen i klassrummet blir mer naturlig och därmed mindre störande för klasskamraterna. Juul (2005) anser i likhet med lärarna att det kan vara en fördel för många av de elever som rör sig mycket i klassrummet att de får gå för att hämta det material de behöver. Dock påpekar även författaren att andra av eleverna med koncentrationssvårigheter eller rörelsebehov kan dra fördel av att ha allt material de behöver under lärandetillfället samlat.

Cecilia låter de elever som har ett behov av avbrott ta en ”springrast”, springa ett varv på skolgården för att sedan komma tillbaka igen och då lättare kunna koncentrera sig på sina uppgifter. Kadesjö (2002) anser i enlighet med Cecilia att kortare pauser gynnar eleverna och de får lättare att koncentrera sig på skolarbetet. Denna strategi gör att de elever som har ett behov av att röra sig får möjlighet till det, medans de elever som inte har detta behov kan fortsätta att arbeta koncentrerat och inte behöver avbrytas. Då lärarna bryter allt arbete i klassen för att utföra en gemensam rörelseaktivitet måste de elever som vill fortsätta arbeta avbrytas. Vi tror att dessa elever då kan komma i kläm. Risken finns att de tappar lusten att arbeta målinriktat med en uppgift. Behnke (1981) i Samuelsson (2008) lyfter fram två olika sätt att hantera situationer som stör i klassrummet, preventiva och reaktiva metoder. Författaren menar att det är viktigt att läraren både förebygger och agerar efter den situation som uppstår. På detta sätt kan läraren utgå från individen samtidigt som en bra lärandesituation bibehålls. Det är av stor vikt för lärarens roll att denne har dessa förmågor. Vi anser att lärarna i studien använder sig av dessa metoder och därmed är medvetna om sin lärarroll.

Hemmiljön

Doris säger att det på måndagar ofta kan vara stökigt och högljutt i klassrummet, eftersom eleverna är så oroliga. Det är svårt för eleverna att finna arbetsro och de flesta av dem har ett större rörelsebehov än de vanligen visar. Hon anser att problemet i detta fall ligger i hemmiljön och hon undrar ofta över vad eleverna gjort under helgen, eftersom de är så oroliga. Kadesjö (2002) uttrycker att det är viktigt att hemmet och skolan har ett väl fungerande samarbete. Lärare kan ofta avvakta med att kontakta hemmet vid problem, vilket kan resultera i att problemet växer. Föräldrarna bör få möjlighet att engagera sig i elevernas skolgång. Doris verkar dock inte uppleva elevernas rörelsebehov som ett stort problem eftersom hon inte uppger att hon tar kontakt med hemmet. Det kan även vara så att Doris inte tror att kontakt med hemmet kan leda till att situationen förändras. Cecilia kan även hon se att elevernas fritidsaktiviteter kan påverka skolarbetet och rörelsebehovet. Hon kan ibland fråga elevernas föräldrar om de tror att elevens stora rörelsebehov kan bero på att eleven eventuellt ser på teve för länge om kvällarna eller att de inte rör sig tillräckligt mycket på fritiden. Bortnar elevens stora rörelsebehov i någon av dessa faktorer kan en liten förändring hjälpa eleven mycket under skoldagen. Björklid och Fischbein (1996) tar också upp att både elevernas hem- och skolmiljö påverkar situationen i klassrummet. Det är många olika faktorer som påverkar elevens skolprestation och därför är det viktigt att ta hänsyn till alla dessa faktorer. Eleverna måste vara i fokus och läraren måste utgå från varje elevs situation, både i skol- och hemmiljö. Även i Lpo 94 lyfts fram att hemmet och skolan tillsammans har ansvar för att eleverna får en så bra utgångspunkt som möjligt för att lära och utvecklas. Detta visar att föräldrarna har ett ansvar för att eleverna orkar och kan tillgodogöra sig undervisningen i skolan. Vi tror att den ständigt förändrade situationen i

samhället påverkar eleverna och det kräver mer engagerade vuxna som stöttar och hjälper eleverna. Det händer så mycket kring dagens elever och de har, tror vi, en stressig fritid som påverkar deras prestationer och uppträdande i skolan. I och med detta påverkas även lärarens roll, då denne kan behöva lägga stor vikt vid annat än undervisningen, till exempel rörelse. Ogden (1991) lyfter liksom lärarna i studien fram betydelsen av att skolan och hemmet samarbetar när en elev visar någon svårighet med sitt beteende i skolan. Som blivande lärare kan vi dock se vissa svårigheter i att i samarbete med hemmet finna fungerande lösningar för eleven. Detta på grund av att föräldrarna inte alltid har insyn i skolans värld och därmed kanske inte har så stor förståelse för att elevens beteende kan upplevas som problematiskt.

Miljön i klassrummet

Möbleringen av klassrummet kan ha en betydelse för arbetsklimatet, menar respondenterna. Att få gå till en hurts i rummets mitt kan vara stimulerande för en elev med ett större rörelsebehov. Berit ser det däremot som en fördel att eleverna har sina saker samlade i en bänk, denna bänk ger dem även en bra arbetsställning. Hon brukar däremot lägga uppgifterna på spridda platser i klassrummet för att eleverna då på ett naturligt sätt får utlopp för sitt behov av rörelse. Kadesjö (2002) säger i likhet med lärarna att eleven kan öka sin koncentrationsförmåga genom att få ett kortare avbrott i arbetet. Vi har sett att lärarna har utgått från varje elevs enskilda behov, men alla lärarna har väldigt olika sätt att agera då det gäller elever med ett stort rörelsebehov. Som snart färdiga lärare har vi sett hur svårt det kan vara för läraren att anpassa undervisningen till en enskild elev, då resten av klassen har andra behov. Det kan vara problematiskt att tillgodose alla elevers behov.

Lärarna utgår från samma tankesätt men arbetar på olika sätt. De utgår från elevens bästa men tänker olika kring hur de kan gå tillväga. Doris säger att placeringen i klassrummet kan ha stor betydelse för elevernas koncentration samt för deras rörelsebehov. En elev som till exempel visar sitt rörelsebehov genom att ideligen gå på toaletten kan få sitta nära dörren för att inte störa sina kamrater. Även vilka elever som sitter tillsammans är en faktor att ta hänsyn till, det kan vara en fördel att placera en lugnare elev bredvid en elev med ett större rörelsebehov. Däremot kan det till slut bli en belastning för den lugna eleven. Enligt Lpo 94 ska läraren ge eleverna en miljö som främjar deras lärande och utveckling. Denna problematik pekar på att det är av vikt att läraren varierar elevernas placeringar i klassrummet för att några elever inte ska känna sig som en extra lärare. Vi tycker att det kan finnas vissa risker i att låta en elev hjälpa en annan elev med ett stort rörelsebehov alltför mycket. Läraren kan då ge eleven ett större ansvar än denne klarar av och det skulle kunna medföra att eleven känner press på sig. Läraren kan då behöva vara uppmärksam på signaler från den lugnare eleven. Samuelsson (2008) anser att lärare ofta påpekar en elevs störande beteende inför hela klassen, klasskamraterna märker då tydligt av elevens utmärkande beteende. Eleven kan då bli utpekad i klassen och få negativ uppmärksamhet och eventuell utanförskap. Våra respondenter har lyft fram att de försöker undvika att eleverna känner sig utpekade för att de inte ska få negativ uppmärksamhet från sina kamrater. Samuelsson belyser även att lärare ofta betonar elevens eget ansvar för sitt beteende. Eleven kan då känna ett behov av att inte utmärka sig i klassrumsmiljön och därmed förändra sitt beteende. Vi upplever att lärarna i studien inte lägger skuld eller ansvar på elever med stort rörelsebehov utan har en förståelse för att de inte kan kontrollera detta behov. De ser det snarare som deras uppgift som lärare att hjälpa eleverna att hantera behovet för att sedan försöka komma ur detta behov.

De flesta lärarna i studien nämner inte att de samarbetar med kollegor för att få råd och stöd med att hantera elever med ett stort rörelsebehov. De försöker istället själva att lösa problemet på egen hand. Erika brukar dock be om råd och stöd från sina kollegor då hon är oroad och vill få mer konkret hjälp. Även Samuelsson förespråkar att lärare ger råd och stöd till varandra. Lärare håller ofta situationen i klassrummet för sig själva och kan uppleva det som svårt att ta upp den med andra lärare. Detta tror vi kan bero på att de upplever problem i klassrummet som personliga misslyckanden. Vi anser att det skulle vara en fördel för läraren att diskutera svårigheter i klassrumssituationen med de andra lärarna i arbetslaget. Läraren kan då få råd och stöd från de andra lärarna och kan använda sina kollegor som bollplank för egna lösningar på problemet.

Lärarens roll

Läraren måste kunna se vilka olika elever som finns i klassen för att kunna anpassa sitt arbete efter deras behov, anser respondenterna. När några elever i klassen inte orkar sitta stilla mer, kan läraren bryta hela klassen för att till exempel sjunga och göra rörelser. Det kan gynna alla elever att få en paus från arbetet och inte bara dem med ett större rörelsebehov. Ogden (2003) menar att elever med ett stort rörelsebehov blir accepterade i dagens skola. Lärarna har förståelse för att eleven behöver röra sig och ser det oftast inte som ett problem. Det är naturligt för elever att ha ett behov av rörelse. Om det ses som ett problem eller inte, beror till största delen på lärarens förhållningssätt till eleverna och situationen i klassrummet, då det kommer till elever med ett stort rörelsebehov. Alla lärarna ser till både individen och gruppen. Lärarna i studien är inriktade på individen, men de väljer oftast att genomföra aktiviteterna med hela klassen för att eleven inte ska vara utpekad.

(...) då försöker jag bryta lektionen en liten stund så att alla får röra på sig. Så att det inte blir så utpekad heller, utan att alla får ett litet break.

Annelie

Annelie är medveten om sin roll som lärare som i enlighet med Ogden (1991) innebär att läraren ska ta hänsyn till alla elevers behov, individuella utgångspunkter. Författaren betonar lärarens roll som ledarfigur för att elever med rörelsebehov och koncentrationssvårigheter ska få bra förutsättningar för sin skolgång. Som blivande lärare har vi insett att läraren behöver kunna anpassa sin undervisning efter både individen och gruppen och kunna lösa de svårigheter som uppstår i klassrummet. Under vår utbildning har detta dilemma ofta lyfts fram som en del av läraryrkets komplexitet.

Åtgärdsprogram

Lärarna upplever att åtgärdsprogram sällan skrivs för elever då det enbart gäller ett större rörelsebehov. När elever med stort rörelsebehov får ett åtgärdsprogram brukar de ha andra svårigheter och det är då dessa behov som ger upphov till åtgärdsprogrammet. Persson (2001) anser att åtgärdsprogram görs ofta i skolorna. I vår studie har vi sett att åtgärdsprogram vanligtvis inte görs för elever med ett stort rörelsebehov. Vi ser därmed en tydlig skillnad mot det Persson säger. Persson menar att elever med svårigheter av olika slag, även ett stort rörelsebehov, ofta får stöd utanför klassrummet av till exempel en specialpedagog. Det är ofta elever utan specifika svårigheter, till exempel läs- och skrivsvårigheter, som behöver stöd av specialpedagogen. Lärarna i vår studie tar stor hänsyn till de elever i klassen som har ett stort rörelsebehov. De lägger inte skuld på

eleven utan ser till dennes behov och försöker anpassa undervisningssituationen så att den är bättre lämpad för alla elever. Lärarna har försökt se vad de kan göra för att underlätta för eleverna, genom att till exempel anpassa klassrumsmiljön och planeringen av lärandetillfällen. I enlighet med lärarna tycker vi att åtgärdsprogram är något som läraren kan avvakta med att skriva. Ett åtgärdsprogram är ganska drastiskt och läraren bör försöka med andra lösningar och avvakta för att se om dessa åtgärder ger resultat. Sker ingen förbättring kanske läraren kan hitta någon annan strategi. Har läraren svårt att finna en lösning efter en tid, kan åtgärdsprogram vara ett alternativ för att hjälpa eleven.

Diskussionssammanfattning

Under arbetets gång har vi uppmärksamats på att det kan finnas flera olika bakomliggande orsaker till varför elever i skolan uppfattas som störande, som till exempel planering av lärandetillfällen, klassrumsmiljön, elevernas placering i klassrummet, lärarens medvetenhet om sin yrkesroll samt hemmiljön. Vårt resultat sammanfaller i stora drag med det Samuelsson (2008) kommer fram till, att störande elever avbryter i undervisandets flöde, gruppens koncentration och lärandet. Diskussionen har visat att ledarrollen är av stor betydelse för elevernas skolsituation, vilket även framhålls i styrdokumentet. Läraren måste se till både individens och gruppens bästa och detta kan ibland vara problematiskt. Resultatet pekar på att det är många olika faktorer som ska stämma överens för att läraren ska kunna fullfölja sitt uppdrag. Ogden (1991) betonar att lärarens roll i klassen är mångsidig, att läraren ska lösa de både stora och små problem som förekommer i skolan. Diskussionen har fokuserats på olika strategier läraren använder sig av för att hjälpa eleverna, miljön i klassrummet, hur hemsituationen kan inverka, lärarens roll samt lärarnas syn på åtgärdsprogram för att hjälpa dessa elever. Att läraren kan arbeta på olika sätt belyser även Behnke (1981) i Samuelsson (2008), han tar upp två metoder, de preventiva och reaktiva metoderna. Författaren menar att det är betydelsefullt att läraren både förebygger men även att läraren följer upp ett störande beteende. Vi har från intervjuerna och litteraturen kunnat utläsa att elevernas fritid kan inverka på rörelsebehovet under skoldagen för många elever. Samarbete mellan hemmet och skolan kan därför vara viktigt för att hjälpa eleven. Kadesjö (2002) samt Lpo 94 förklarar att det är av stor vikt för elevens skolsituation att samarbete mellan hemmet och skolan fungerar väl. Kadesjö (2002) belyser att läraren borde ha regelbundna kontakter med hemmet och detta för att föräldrarna ska få möjlighet att vara delaktiga i sina barns skolgång.

Lärarna i studien anser att åtgärdsprogram upprättas enbart då rörelsebehovet har blivit ett stort problem i klassrummet. Är detta fallet, menar lärarna, så har eleverna oftast andra svårigheter som i första hand ska innefattas i åtgärdsprogrammet. Istället väljer lärarna att försöka hitta egna strategier för att hjälpa eleven. Dessa åtgärder genomförs ofta i hela gruppen för att eleven inte ska känna sig utpekad och störande av sina klasskamrater. Persson (2001) menar att åtgärdsprogram görs direkt istället för att läraren analyserar och först förstår elevens svårigheter. Han tar även upp att det i skolan idag är vanligt att eleven i fråga går iväg till specialpedagogen för att få hjälp. Detta är en motsats till vad vår studie har visat. Vi kan genom diskussionen utläsa att lärarna är tydligt medvetna om sin professionalitet som är avgörande för en bra lärandesituation. Vi hittar dock i lägre grad tecken i intervjuerna som pekar på att lärarna själva uppfattar sig

som en del av problemet. Vi tror att en högre grad av medvetande om hur ledaregenskaper används i skolsituationer skulle kunna förändra lärares uppfattningar om vad problemet är och hur det kan lösas. De intervjuade lärarna betonade samma kvalitetskriterier som Ogden i Asmervik (2001) och Samuelsson (2008) när det gäller förutsättningar för att ha en bra lärandemiljö för alla elever, även för de som "stör" undervisningen.

Slutord

I denna studie har vi uppfattat att lärarens yrkesskicklighet och förmåga att se till både individ och grupp är det mest avgörande, gällande elever med ett stort rörelsebehov. Lärarna prövar många olika strategier för att få en bra skolmiljö. Blundar läraren för problemen kan detta, anser vi, ha stora konsekvenser för eleverna. Det gäller då både de elever som har ett stort rörelsebehov och de övriga eleverna i klassen, som kan bli störda av situationen. Det räcker inte att läraren inser att behovet finns i klassen, utan denne måste även åtgärda de eventuella svårigheter som kan uppstå i och med rörelsebehovet. Gruber (2007) och Samuelsson (2008) tar båda upp att det är i samspelet mellan lärare och elev. Övriga elever som ett problem uppstår, och då kan det även vara positivt läraren att försöka utveckla och ifrågasätta ledarskapets möjligheter och begränsningar. De som inte "är som vi" kan lätt få en stämpel som "invandraraktig", som inte har samma värderingar och normer. Vi anser att det är viktigt att vi som lärare ifrågasätter de normer och värderingar som vi tycker är självklara för att inte fastna i en lärarroll, då samhället och därmed också skolan förändras ständigt.

Förslag till vidare forskning

Vi har i denna studie undersökt hur lärare tänker kring samt vilka strategier de praktiserar gällande elever med ett stort rörelsebehov. En av lärarna i studien problematiserade kring de elever som, till skillnad från elever med ett stort rörelsebehov, inte vill röra sig. Även det kan ha en eventuell negativ effekt på elevernas skolsituation. Detta fann vi vara en intressant vinkel som vi inte begrundat tidigare och som vore en eventuell utgångspunkt för vidare forskning. Ett annat förslag till vidare forskning är att undersöka vad lärare anser vara störande beteenden i undervisningen och lärares förhållningssätt till dessa. Vi har upplevt att lärarna i studien inte anser att ett stort rörelsebehov är ett problem. Ännu ett alternativ på vidare forskning är att närmare studera störande beteende i klassrummet ur ett genusperspektiv. Anses störande beteende likvärdigt beroende på om det gäller en pojke eller en flicka?

Referenser

- Atterström, H. & Persson, R. S. (2000). *Brister eller olikheter – Specialpedagogik på alternativa grundvalar*. Lund: Studentlitteratur.
- Björklid, P. & Fischbein, S. (1996). *Det pedagogiska samspelet*. Lund: Studentlitteratur.
- Gruber, S. (2007). *Skolan gör skillnad – Etnicitet och institutionell praktik*. Avhandling. Linköpings Universitet.
- Jackson, P. (1990). *Life in classrooms*. (Reviderad upplaga). New York: Teachers College Press.
- Juul, K. (2005). *Barn med uppmärksamhetsstörningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Kadesjö, B. (2002). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Leijonborg, L. & Björklund J. (2006). *Dramatisk ökning av elever som inte klarar gymnasiekrav*. Dagens nyheter 2006-05-30. Hämtat 2009-12-28. <http://www.dn.se/opinion/debatt/dramatisk-okning-av-elever-som-inte-klarar-gymnasiekrav-1.660009>
- Ogden, T. (1991). *Specialpedagogik – Att förstå och hjälpa beteendestörda elever*. Lund: Studentlitteratur.
- Ogden, T. (2001). *Beteendestörningar hos barn och ungdomar*. I: Asmervik, S. (2001) *Barn med behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur.
- Ogden, T. (2003). *Social kompetens och problembeteende i skolan*. Stockholm: Liber.
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, B. (2001). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber.
- Samuelsson, M. (2008). *Störande elever, korrigerande lärare. Om regler, förväntningar och lärares åtgärder mot störande pojkar och flickor i klassrummet*. Avhandling. Linköpings Universitet.
- Starrin, B. & Renck, B. (1996). *Den kvalitativa intervjun*. Red. Svensson, P. & Starrin, B. *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2002). *Att skriva uppsats med akribi*. Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet. (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94*. Stockholm: Fritzes.

Vidlund, S. (2009) *Stökiga elever ska kunna portas från skolan. – Regeringens förslag ska ge ökad trygghet och studiero*. Aftonbladet 2009-04-14. Hämtad 2009-11-30 <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article4895459.ab>

Wester, M. (2008). *"Hålla ordning men inte överordning" – Köns och maktperspektiv på uppförandenormer i svenska klassrumskulturer*. Avhandling, Umeå Universitet.

Intervjufrågor

Förklaring av begreppet ”elever med stort rörelsebehov”; med detta begrepp menar vi elever som ideligen gör förevändningar för att röra sig i klassrummet, t.ex. att vässa pennan, gå på toaletten eller hämta något eller som av någon annan anledning hela tiden rör sig i klassrummet.

Bakgrund

- Berätta om din erfarenhet som lärare av elever med ett stort rörelsebehov. Har du sett detta?
- Hur har du valt att arbeta med dessa elever?
- Görs det åtgärdsprogram eller liknande för att hjälpa dessa elever, eller någon annan form av stöd?

Ämnen

- Kan du se några skillnader i beteendet hos dessa elever beroende på vilket ämne ni arbetar med?
- Är det någon skillnad på exempelvis Matematik och estetisk verksamhet som bild eller musik?
- Om du ser en skillnad, vad tror du att den beror på?

Erfarenheter

- Använder du dig, eller har använt dig av en metod för att få med dig dessa elever och känt att det gett ett bra resultat?
- Har du någon gång misslyckats med att nå dessa elever när du trott att du skulle lyckas?